

منتدی إقرأ الثقافی

www.iqra.ahlamontada.com

سیار تالوس

شورشی کویله راپه ریوه کان

۷۳ - ۷۱ ی بهرله زاینی

برهان قانع

۱۹۸۴

یۆدابه‌زاندنی چۆرەها کتێب: سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پەڕەي دانلود کتایەهای مەختلف مەراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتيب (کوردی ، عربی ، فارسی)

سیار تاگوس

شورشی کوئله راپه ریوه کان

۷۳ - ۷۱ ی بهرله زاینی

برهان قانع

۱۹۸۴

نهم نامیلکته بهای مرؤف و تودیهی چهوساوه کان دهرته خات

- ديفيد كينگ رى : به ئىنگلىزى نوسيويتى و كراوه به فارسى
- برهان قانع : كردويه به كوردى
- چاپى يه كه م - ١٩٨٤
- چاپخانه ى (حوادث) به غدا

پیشکشہ :

بہو جہنگاوہ رہی لہ راہہ پینہ کی تی ٹہ گات

● برہان ●

۱۹۸۴

بۆيە ئەم ناملىكەم كرد بە كوردی بۆ ئەوێ : خویندەواری كورد ،
لە شورشی سبارتاكوس - شورشی كۆیلە راپەرپوێهكان - تی بگات ..

٢٨٦٧

کۆیلەییەکی جەنگاوەر بە بەرگی کۆیلەییەووە

له رۆمی کۆن ، کۆیله کان گه وړه ترین سهرچاوه ی ئابوری بون ،
له کۆتایی سهرده می قرطاجه دا هانیال (۳۰) سی هه زار کۆیله ی
فرۆشت . کۆیله کان له سهر خواستی خاوهن کۆیله سهرمايه داره کان
له گۆرپه پانه کاندایه چون به گزیه کتر داو یه کترینان ته کوشت . به ناور
بانگترین شۆرشى نه و کاته شۆرشى سپارتاکوس ، واتا شۆرشى کۆیله
راپه ریوه کان بو ، که له سالی ۷۳ ی بهر له زاینی دا هه لگرساو له سالی
۷۱ ی بهر له زاینی کوژیاهوه .

فەرھەنگۆك :

سپارتاكوس :

— ناوی كۆيلەيەكە رابەرى رابەپنەكەى كردوۋە •

ھانىپال :

— بازىرگاتىكى سەرمایەدارى كۆيلەفرۆش بوۋە •

رۆم :

— ئىتالىا •

ئىلادياتۇر :

— ئەۋ كۆيلانە بون كە سەرمایەدارەكان بۆكات پىۋى بىردىنە

سەرى خۇيان ئەيانكىردىن بەگىز يەكداۋ سەپىريان ئەكىردىن •

كاپۇ :

— شارىكى گەۋرەى ئەۋ سەردەمەى ولانى رۆم بوۋە كە

گۆپەبانى كۆيلە كوشتى تايەتى تيا بوۋە •

ئالىپ :

— جيا يەكى گەۋرە يە لە ئىتالىا (رۆم) •

كراسوس :

— سەرمایەدارىكى خاۋەن كۆيلەى ئەۋ كاتە بوۋە •

سىسىل :

— دورگەيەكى كىشتوكالى گەۋرەيە لە خواروى ولانى (روم)

• ئىتالىا

بروتىوم :

— جىايەكى گەۋرەيە ، ئەمىش ھەر لە ولانى رۆمدايە •

سزار :

— ئەمپەراتورى ئەۋساي رۆم •

پەمپە :

— سەردارى ئەۋساي رۆم بوۋە •

ئۆۈ ناۋى گەلەك لە شىركەشى و دەسەلەندارە گەۋرە جىھا نىگىزە
 كاتتان بىستۈۋە ، كە چەندەن ولاتيان لە ژىر سى ئەسپەكانيانا ويران
 كەردۈۋە ژن و بياۋو پىرو جوانيان لە خوئنا گەۋزا ندۈۋە چەندەن
 نازچە ئىم سەرزەمىنەيان كەردۈۋە بىسە گۆلچى خوئىن . . . چەندەن
 مەنارەيان لە كاسە سەرى ئادەمىزاد دروست كەردۈۋە ، چەندەن بىي لە
 قەيان لە شارساتىتى ئىم جىھا نە فراۋانە داۋە . . . بەلام باۋە پر ناكەم
 ناۋى «سپارتاكوس» تان بەو جۆرەى كە بوۋە بىستىي ۋەيان بە باشى لىي
 شارەزا بو بن . .

ئىنجا بۆ ئۆۋەى بە باشى لە «سپارتاكوس» بگەن ئىم تامىلكە يەتان
 ئىشكەش ئەكەم . .

- ۋەزىيەت -

به كورتی :

سپارتاكوس له كۆيله يه كى زيره كو ئازاي ئازادىخواز بوو ،
سەرداره گەورە دەولەمەندە خواوەن كۆيله كانى ئەو سەردەمەى ولانى
روم (١) «ئىتاليا» زۆر رقيان لىي ئەبوو . ئەو كارانەى كردویتی
مەبەستى خۆدەرخسترو پاداش وەر گرتن و ولات داگیر کردن ئەبوو ،
بەلكو وەكو ئازادىخوازىك هەميشە ويستویتی ئادەمىزادى كۆيله له
زیر بارى زۆرو چەوساندنەووە ستمى چىنايه تى دا رزگار بکات .

ئەم شۆرشگيرە ناوى له سەر زمان و قەلەمى گەلێك له مێزوو
نووسەكان هاتوو ، ئىنجا لەبەر ئەوەى هەندێك له مێزوو نووسەكانى
ئەو كاتە (٢) پەروەردەى دەربارى دە و لەتەكانى سەر دەمى خۆيون بون
هەميشە زمان و قەلەمەكانيان بۆ خزمەتى قازانچ و ناو بانگى فەرمانرەواكان
تەرخان کردبو .

بەلام ئیوە كە هەميشە له زۆرو ستم بێزار بون ، زۆر جیگای
خۆيه تى كە ناوى «سپارتاكوس» رەوان بکەن و هەميشە له سەر زماتان

(١) سەدەكانى بەر له زاینى يە ، به تايبەتى سەدەى يەكەم .

(٢) هەمان سەردەم ئەگریتەو .

بیت • • همیشه بیر له راپه پینه که ی بکه نه وه • به تایبه تی که نه توانن
بیکه نه سه رمه شقی کاری شوړشگیرانه و خو رزگار کردتان •

له هاوینی سالی ۷۳ ی بهر له زاینی دا ژماره ی دوو
سه د «گلا دیاتور»^(۱) ، یان بلین کویله یان نه برد بوشاری
«کاپو» که یه کیلک بووه له شاره هره گه وره کانی نه و
سهرده مه ی ولانی روم ، تا کو بیاندهن به شه پ له گهل
یه کتر داو بیانکه ن به گز یه کداو به یه کتر به کوشیان
بدهن •

چونکه له و سهرده مه دا سه رمایه داره خاوه ن کویله کان هره
یه که یان ژماره یه ک کویله ی هه ل نه بزاردو ، وه کو باو بووه له روژیکي
دیاریکراو دا له یه کیلک له شاره کان ، له گوړه پاتیکي گه وره دا نه یاندهن
به شه پو نه یانکردن به گز یه کداو نه وانیش له گهل مال و خترانه کانیا نا
سه یریان نه کردن •

نه و کویلا نه هیچ هیوا یه کیان به ژیان و چاره نوی خویان نه ما یو ،
نه ویش سه رباره ت به و بارو دوخ و سیسته می کومه لایه تی یه ناله بارو پر له
چه وساندنه وه یه که مروفی کویله و هه زار هیچ پایه و به هاو ریژیکي تیایا
نه بو • نه مانه به نه نی ریکه وتن و به دزی یه وه به نینان به یه کتر دا که
به هاریکاری یه کتر راپه پرنو نه و بارو دوخه ناله باره ی که تیایا نه ژین

(۱) به و کویلا نه یان نه ووت که سه رمایه داره خاوه ن کویله کان بز کات
پی بردنه سه ری خویان له یاریکایه کی گه وره دا نه یانکردن به گز
یه کداو نه وانیش سه یریان نه کردن •

- ودرگير -

سەررە ژیری بکەنەو و خۆیان و چەندان ملیۆن کۆیلە ی تری وە کو
خۆیان لە ژێر نیری ستمی چینیەتی و چەوساندنەو و کۆمەلایەتیدا
رزگار کەن .

لە ناو ئەو کۆیلە چارە رەشاندەدا ، کە هیچ هیوا یەکیان بە زیان و
دواڕۆژیان نە مابو لاویکی زیرەکو ئازا هەبو ناوی «سپارتاکوس» بوو ،
ئەم لاو زۆر زیرەکو هوشیار بو . بەر لەو کاتە ی بکری بە کۆیلە و
رەوانە ی گۆرەپانی یە کتر کوشتن بکری^(۱) لە ناوچە کانی زورویی ولانی
ئیتالیا «روم» شوانی ئە کردو ئازە لی بەخو ئە کرد . کاتێک کردیان بە
کۆیلە ئازادی ویری ئازادی لە بیر نەچۆو . بەلکو هاوڕێکانی خۆشی
هەمیشە لە بارە ی راپەرین و خۆ ئازاد کردنەو تی ئە گە یاند .

سپارتاکوس ، ئەو ی بو هاوڕێ کۆیلە کانی رۆن کردەو کە تیکرای
ئادەمیزاد لە مافی ژیاندا هەمویان وە کو یە کەن ، ئەو جیاوازی یە
چینیەتی یە کە لە ناو خەلکی کۆمەلگا چینیەتیە کاندە هە یە تە نیسا
دیاردە یە کە کۆمەلایەتی نە یە و لە هەمو کاتێکدا توانای لە ناو بردنی هە یە .
بەلام ئە گەر کۆیلە کان هەمو یە ک بن و ییکەو راپەرین ئەوا ئە توانن
ئەم بارە کۆمەلایەتیە نالە بارە لە ناو بەن و بیگۆرن ، خۆیان لە ژێر باری
چەوساندنەو و نیری دیلتی رزگار کەن .

قەسە کانی «سپارتاکوس» گەلێک کاری کاریگەرانی
کردە سەر هاوڕێکانی ، لە ئەنجامدا سپارتاکوس توانی لە

(۱) مەبەست ئەو گۆرەپانە تایبەتیانە یە کە سەرما یە دارە کان
کۆیلە کانیا ن تیا ئە کردن بە گزی یە کتر داو خۆیان سە یریان
ئە کردن .

وەرگیر

گەل ۷۶ ھەفتاۋ شەش ھاوپېئى خۆى لەوانەى كە لە
گەلبون لە ھاوپېئىكانى رابكەن •

ئەوانەى لە گەل سپارتاكوس رايان كرد ھەمويان بئ چەك بون ،
تەنانت «سپارتاكوس» خۆشى بئ چەك بو ، بەلام لە رېگادا خۆيان بپ
چەك كرد ، ئەوئش بە ھۆى ئەوئوئە بولە رېگادا دەستيان بە سەر
كاروانىكى بارە چەكدا گرتو ھەموو چەكە كانيان بردن •

كاتىك گەورەى شارى «كابو» وىستى بەركىرىيان لئ بىكات ،
سپارتاكوس و ھاوپېئىكانى ھەمو دەستەو دايەرەكەى گەورەى شاريان
چەك كردو بە خۆيان و چەكە كانيانئوئە چوئە چىايەكى سەخت (۱) ••

بەلامارى يەكەم :

خاوەن كۆيلەكان كە ئەم ھەوالەى راكردن و خۆ رزگار كردنى
سپارتاكوس و ھاوپېئىكانيان بئ كەشت لە شارى «روم» شەزان •• كەوتە
خۆ ، بۆ كپ كردنەوئەى رابەپنە كەيان يەكەمجار لە شكرىكى سئ
ھەزار كەسىيان ئاردا سەر سپارتاكوس و ھاوپېئى شوشگىرەكانى لەچىاي
«ئالپ» • بەو مەبەستەى لەماوئەكى زۆر كەمدا ھەمويان بكوژن وەيان
دەستگىريان بىكەن •

بەلام وەكو ھوكمى سروشتى ھەمو رابەپىئىك لە يەكەمىن شەپدا
لە نيوان ھەردو دەستەى شوپشگىرەكان و لەشكرى رۆمدا ، لەشكرى
رۆم شكاو ژمارەيەكى زۆرىشان لئ كوژرا •

(۱) چىاي «ئالپ» لە ژوروى ئىتاليا «روم» •

ئەم شكاندەنى لەشكرى رۆمەكان جگە لەوى نازايەنى و
 قارمانەتيەكى گەورەى تيا بو لە هەمان كاتا بوو بە هاندەريكى گەورەى
 لەشكرە شورشگيرە كەى سيارتاكوس و شورشگيرەكان باوەريان بە
 خۆيان كرد كە تواناي خۆ رزگار كردنيان هەيه و پشتيواني يەكترن .

كۆيلەكاني تریش ، كاتيك ئەمەيان زاني دەستە دەستەو بە كۆمەل
 ئەم لاو لەو لاوە رايان ئەكردو ئەچونە ناو ريزى شورشگيرەكاني
 سيارتاكوسەو .

پەلامارى دووهم :

جاريكى تر ، دو دەستە لەشكرى دو هەزار كەسىيان ئاردهو
 بۆشەپى سيارتاكوس و هاوپچى شورشگيرەكاني ، بەلام شورشگيرەكان
 نازايانە لىيان هاتە دەست و هەردوو لەشكرەكەيان بە تەواوى لەناو برد .
 ئەوى شاياىنى ستاشى سيارتاكوسە ئەو بە لەم سەرکەوتنەدا
 سيارتاكوس و هاوپچىكاني لە خۆيان بايى نەبون ، ئەقلى خۆيان لە دەست
 ئەداو لە سەر لوتكەى چيا بەرزەكان ئەهاتە خوارەو . هەندىك جار لە
 ئاكاو لە شاخەكانەو ئەهاتە خوارەو و پەلامارى شارە نزيكە كانيان ئەداو
 ژمارەيهكى زۆر لە هاوپچى كۆيلەكانيان لە دەست كۆيلەدارەكان ئەپاندو
 بەخترايى ئەگەرپانەو بۆ چياكان (١) .

مير و گرفتى ئازوخە :

بەلام ئەوى بوو بە يەكەمين گيرو گرفت لە رىگاي زياتر گەشە
 کردنياندا ئەو بوو ئازوخەيان بە زەحمەت دەست ئەگەوت و زۆر جاريش

(١) چياكاني دەورو بەرى «ئالپ» .

هەر به برسی ئەمانەو • بۆ چارەسەر کردنی ئەمەش ناچار ئەبون
 پەلاماری شارۆچکەو لادیکانی نزیک و دەورو بەری خۆیان و ناوچە
 نزیک دەستەکان بەدەن بۆ ئەوێ ئازوخەیان دەست بکەوێ • • بەلام
 سپارتاکوس ئەم کارە پێ باش نەبو وە لەم روووە هەمیشە سەرزەنشتی
 هاوپیکانی ئەکرد •

سپارتاکوس ئەیویست سود لەو ئازاوەیە وەربگری کە
 یەخە رۆمیەکانی گرتبو • ئەیویست خۆی و هەمو
 هاوپی شۆرشگیرەکانی دەورو بەری چای «ئالپ» بەجێ
 بهێڵن و بچنە دەرەوێ سنووری ئیمپراتوری رۆم • بۆ
 ئەوێ هاوپیکانی لە دەرەوێ ولاتی رۆم بە ئازادی بژین •

بەلام ، هاوپیکانی ئەوێندە هوشیار نەبون هەست بەم بارەبکەن ،
 نەیان ئەزانی لە دوایدا وایان لی دیت نەتوانن خۆیان را بگرن و لەبەر
 برستی شپزە ئەبن و توانای مانەویان لەو شوێنەدا ناییت • کەوابو
 هەرچەند زووتر سود لەو دۆخ و رۆژگارە وەربگرن باشتر • • زیاتر
 درێژە بە راپەرینە شۆرشگیرێیەکیان ئەدەن و زۆر تر خۆیان را
 ئەگرن و ئەمێشەو • •

پەلاماریکی تر بۆ سەر شۆرشگیرەکان

لەو کاتانەدا ، سەر لەنوێ جارێکی تر رۆمیەکان چەند دەستە
 لەشکرێکی زۆریان ریکخست کە دەستەیهکیان بە تەنیا زیاتر لە دە
 هەزار کەس ئەبو ، بە سەرکردەیی سەرمایهدارە خاوەن کۆیلەکان

ناردیانن بۆ شەپرى سىپارتاكوس ، لە پاش شەرىكى زۆر توندو تىز(۱)
سىپارتاكوس و ھاوپى شۆرشگىرەكانى ئەمانىشان لەناو بردو بە سەرياندا
زال بون .

وەكو لە پىشەوە باسماں كىرد سىپارتاكوس ھەروەكو رۆژانى
ئازادى لە بىربو ھەروەھا رۆژانى كۆيلەيى و ئازاردانى لە بىر
نەچو بوو .

لەو دىلانەي لە مەيدانەكانى جەنگدا گىرابوون چوار سەد كەسى
لە بنەمالە خانەدانەكانى ئەو سەردەمەي ولاتى رومى تيا ھەلزاردن و ھەر
بەو شتووى كە خاوەن كۆيلە سەرمایەدارە كان لە گۆرە پانەكانا
كۆيلەكانيان ئەكرد بەگژ يەكداو خويان سەريان ئەكردن ، ئەويش
ھەر بەو جۆرە ئەو چوار سەد كەسە گىراوەي - كە ئەندامى بنەمالە
بەرزو بەناو خانەدانەكانى ئەو سەردەمەي ولاتى رۆم بون - لە
مەيدانىكى پان و بەرىندا كىردنى بەگژ يەكداو خويشان ھەموويان
ئەدەوريان كۆ بونەووە سەريان ئەكردن(۲) .

لەمەشدا مەبەستيان ئەو بو ، ھەر بۆ ئەووى ئەوانىش تامى سزاو
ئازارى زۆر لىكردن و ژىر دەستەيى بنۆشن ، وە بە خەلكى بىسەلەينىن ،
ئەووى خەلك ئەچەوسىتتەووە تەنيا «زۆر» ، كۆيلەش بەو ھۆيەووە
«زۆر» بە سەريەووە ھەيە ئەچەوسىتتەووە . . . نەك لەبەر ئەووى ناوى
كۆيلەيە .

(۱) ئەم شەپەش ھەر لە چىاي ئالپ و دەورو بەريدا بوو .

(۲) ئەمكارە وەكو كارىكى تۆلە سەندنانەيە . . .

نه گهر کویله ، زوړی به سهره وه نه مینیت نهوا نهویش مروفیکه
 وه کوهه ریه کیک لهو خه لکه . وه نه گهر هاتوو هدر یه کیک لهو
 خه لکه نهو زوړه ی که خراو ته سهر کویله کان بخړته سهر نهو نهوا
 نهویش وه کو کویله کان نه چه وسپته وه .

دهسته له شگری

ده هزار کسی تر ..

سپارناکوس ، دیسان دهسته یه کی تری لهشگری ده هزار کسی
 تیک شکاندو له ناوی بردن ، به لام له جیانی نهوه ی دوا ی نه م سهر که وتنه
 گه وره یه پرواته پشه وه که چی به تهواوی کشایه وه .. نه مهش له بهر
 نهوه بو چونکه خه لکی شاره کان هاریکاریان له گه لا نه نه کردنو
 نهوانیش له بهر نه بوونی نازوخه گوزه رانیان لی تال بو بو ..

سپارناکوس بهرو خواروی ولات - وانا خواروی یتالیا «روم» -
 کشایه وه تا کو سود له نازوخه ی نهو شارانه وه ربگری که سالی رابوردو
 داگیری کردبون ..

نه م هه والی کشانه وه ی سپارناکوسه بو خواروی ولات گه شته
 لیپرسراوانی روم .. هه مو خاوه ن کویله کان ترسیان لی نیشته و (۱) تیکر
 که وتنه خو ، لهشگریکی زوړیان ناماده کرد بو بهرگرتن له کشانه وه ی
 سپارناکوس (۲) .. به لام سپارناکوس بی گیر وگرفت خو ی و هاوړی

(۱) لیپرسراوانی نهو کاته ی روم هه مو خاوه ن کویله بون .

(۲) رویشتنی سپارناکوس بو خواروی ولات بهزیانی سهرمایه داره
 خاوه ن کویله کان تهواو نه بو .

شورشگیره کانی گه یانده نهو شوینهی گه مهبهستی بوو نهیویست
بیگانی.

سهرگه وته کانی سپارتاکوس بهره بهره ئالۆزی له رۆمدا بهیدا
کرد - به تابهتی له ناو ریزی سهرمایه داره خاوهن کۆیله کانا - به
جۆریک که سامانی دهوله مهنده خاوهن کۆیله کان به تهواوی کهوته
مهترسی بهوه ، بهو رادهیه که ناچار بون کاریکی وهها بکهن - بهههر
نرخیک بیت - و بهههر جۆریت سپارتاکوس و هاوپی شورشگیره کانی
له ناو بهرن .

بیگومان لهو سهردهمهی ولانی رۆمدا ههرکس پاره دارتر بوایه
کۆیلهی زۆر تر بووه ، له بهر نهوهی به زۆری خاوهن پاره زۆره کانو
خاوهن کۆیله کان زۆر تر له شۆرشه کهی سپارتاکوس نهترسان .

ساماندارو دهوله مهنده کانی رۆم زۆر ترسیان لی نیشتهو لهم روهوه
له ناو خۆیانا کهوته مقۆ مقۆ .. بریاریان دا سه رهله نوێ لهشکریکی
بههتر تر له وانهی رابوردو کۆ بکه نه وهو ریکیان بخهن و پر چه کیسان
بکه نه و بیان نیرنه سهه سپارتاکوس و هاوپی شورشگیره کانی .. بو
ئه م مه بهسته هیزیکی یه کچار زۆریان کۆ کرده وهو ئه مجارهیان به
سهه کرده یی «کراسوس» که خاوهن سامانیکی کۆیله داری دهه کهوتو بو
ناردیانن بو شه پی شورشگیره کان .

کراسوس گنی بو (۱) ؟

کراسوس له سهردهمهی ئهشکانیه کاندا چه نه شه پیکی سهختی

(۱) نامانه وی به دورو دریزی باسی کراسوس و تاوانه کانی بکهین بویه
به کورتی نویسمان

له گیل لهشکری ئیرانیه کانا کردبو ، نیزیکه ی ۱۸۰۰۰۰۰ زیاده له
ملیونیک و ههشت سهد ههزار دیناری پاره ی رۆمی هه بو . . . زوربه ی
پاره که ی له شه پره ناوخویه کان و گوشت و گوشتاری خه لکی رۆمدا به
دهست هینا بوو . . . ئهم کابرایه زۆر له خو بایی و پی به زمه یی بوو .

کراسوس و

ده لهشکری شهش ههزار کهسی

له پایزی سالی ۷۲ ی پیش زاینی دا ، جاریکی تر ده لهشکری
شهش ههزار کهسیان دایه دهست کراسوس بو ئه وه ی شه پری
سپارتاکوس و هاوپی شورشگیره کانی بکات .

به لام سپارتاکوس ، که نه یه توانی نازوخه ی ته و او به لهشکری که ی
بگه یه نیت ، ناچار بو هیزه کانی خو ی کرد به دوو به شه وه . . . به مجۆره
هیزه کانی لاواز بون ، دهسته یه که له لهشکری که ی سپارتاکوس که ده
ههزار کهس بون له شه پدا تیکشکان ، شهش ههزاریان کۆزرا و
(۹۰۰) نۆ سهد که سیشان به دیل گیران . . . ئه وانی تریش پاشه کشه یان
کرد .

سپارتاکوس کاتیک ئهم کارمه ساته ی دی بپاری دا
بیجیت بو دورگه ی «سبیل» (۱) له خواروی ولانی
ئیتالیا ، له بهر ئه وه ی دورگه ی ناوبراو ده غل و دانی و
گه نمی زۆر بو به شیوه یه که پی یان ئه ووت «دورگه ی
گه نمی رۆم» . . .

(۱) دورگه ی ناوبراو دورگه یه کی به پیت و بهرکه ت و توانای به خیتو
کردنی شورشگیره کانی هه بو . . .

جگه له وېش دانېشتوانې ناوچه که هه مېشه ئاماده بون بۆ شورشو
راپه رېن ••

سپارناکوس برپاره که ی جېه جې کردو سواری که شتی بون ،
به لام که شتی به کان به لېنېان شکاند ، حاکمی ناوچه که له بهر ئافره ینی
دولهت به هېزیکې زۆره وه ریگای به له شکره که ی سپارناکوس
گرت ، ئنجا سپارناکوس ناچار بو بگه پېته وه بۆ ناوچه کانې « که نارې
دورگه ی ئیتالیا » •• کراسوس ئه مه ی به هه ل زانې و به هېزیکې زۆره وه
به رن گاری وه ستاو هه مو شورشگېره کانې گه مارؤ دا •

که مېونه وه ی ئازوخه :

زستان هاته پېشه وه و ئازوخه زۆر که م بۆوه ، به جورېک ئه گه ر
سپارناکوس و هاوړې شورشگېره کانې له و کاته دا له و ئابلوقه و
گه مارؤدانه دهر نه چوبانایه هه مویان له ناو ئه چون •• له بهر ئه وه به
ناچارې له گه ل کراسوس که و ته قسه کردو و گفتوگۆوه ، بۆ ئه وه ی
ناوېزې بکړېن (۱) ••

به لام ، ئه مکاره وه کو پېویست سه ره ی نه گرت ، چون که
سپارناکوس و هاوړې شورشگېره کانې هه لوېستیان پېچه وانه ی ئاره زوو
قازانجې هاوړې یانې کراسوس بون •

ئه وان ئه یانویست به هه ر جورېک بېت سپارناکوس و کۆيله
شورشگېره کانې هاوړې ی له ناو بېرېن • به مکاره ئه وه به کۆمه لانې خه لک

(۱) ئه م گفتوگۆیه ته نیا بۆ ناوېزې کردن بۆ نه ک بۆ داوا کردنی مافی
کۆيله کان •

بە گشتى و - كۆيلەكان بە تايبەتى - بىسەلپىنن كە ھەركەس يەۋى شۇرش
بىكات و داۋاي مافى خۆى و خۆ رزگار كىردن بىكات بەو جۆرە ئەنجام
ھەر ئەبى بىكوزرى ۰۰

ھەرۈھە كراسوس ئەيۈست بە ھۆى سەركوتىردنى لەشكرى
شۇرشگىرەكان و كوشتن و لەناو بىردىنەنەو ئەزايەتى و شانازى يەك بۆ
خۆى وەر بگرى و خۆى پى گەورە تر بىكات ۰۰

بە كودتى ۰۰

داخۋازى و پىشنيارەكانى سىپارتاكوس ھەمۈى رەت كرايەوۈ
ھەرۈھە بە گەمارۆدراۋى مانەوۈ •

تاكىك ۰۰

سىپارتاكوس زىرى و ئەزايەتەكى گەورەى بەكار ھىنا ، شەۋىك
كە بەفرىكى زۆر بارىپو ، لە ھەمو لايەكەوۈ تۆف و بادەوۈو زەريان
بوو - دوزمن ھەرگىز ئەوۈى بە بىردا نەئەھات لە شەۋىكى بەو جۆرەدا
ھىچ جىمجولنىك بىكرىت - سىپارتاكوس لەگەل سى يەكىكى ھىزە كەى
خۇيا ، پى ئەوۈى ھاۋپىكانى تىرى بزانن ، لە شۋىنىكدا ئەو خەندەكەى
بە دەورى لەشكرەكەيا ھەلگەندرا بۆ (۱) پىريان كىردەوۈ بە سەريا
تېپەپىن و خۆى ژمارەيەك لە ھاۋپىيانى لە ئەلقەى گەمارۆدانەكە
رزگار كىرد •

كراسوس كاتىك بەمەى زانى ناچسار بو ئابلۆقەو گەمارۆدانەكە

(۱) دەسەو دايەرەى كراسوس بە دەورى لەشكرەكەى سىپارتاكوسدا
خەندەكىكى قول و درىژيان ھەلگەندىبو بۆ ئەوۈى نەتوانن تىپا
دەربازىن ۰۰

به جی بهیئت و بکهوټه شوټن سپار تا کوس و هاوړیکانی ، بهم فله یان
بلټین بهم (تاکتیک) ، هم سپار تا کوس و هم هاوړیکانی له دواي
شکاندنې ثابلقه ی گهرماروډانه که نه وائش رایان کردو رزگار بون .

کراسوس ، زوری پو هات ، ناچار بو داوای یارمستی لهروم
بکات ، نه وائش «پومپه» ی سرداری گه وړی نه و سرده مه یان نارد به
هاواری یه وه له گهل لهشکرپکی چند هزار که سی دا . . چند جاریک
شپ له نیوان دهسته و تاقمه کانی کراسوس و شورشگیره کانی
سپار تا کوسدا رویدا .

له شپړپکی گه وړمدا که له چیا کانی «بروتیوم» رویدا ، لهشکره که ی
کراسوس شکا . . بهلام زوری پی نه چوو سپار تا کوس له شپړه که دا پیکراو
لاقی بریندار بوو شکا . تا دوا کاتی سره مهرگی لهسر نه ژنو
نه ویشته و به برینداری له گهل دهسته و دایره که ی کراسوس دا شپړی
نه کرد . به جوریک که له دواي ته و او بونی شپړه که لاشه که یان پو
نه دوژرایه وه له ناو لاشه ی کوژراوه کانا .

لهم شپړمدا زیاتر له هزار کهس له نه وه به ماله بهرزه کان و به ناو
خانه دانه کان به دهستی کوپله کان و به شمیر کوژران . . بهلام له
نه نجامدا شپړه که به نوشوستی کوپله کان کوتای پی هات .

کراسوس به پی هیچ بهرزه یه که دهستی کرد به کوشتی کوپله
گیراوه کان ، نریکه ی شش هزار کهس - بگره زیاتریش - له

(۱) زنجیره چیا به کی سهخته له ئیتالیا که قوناغی دوه و دواي
شپړه که ی تیا رودراوه .

کۆیله کان به دیل گیران .. کراسوس داوای کرد ئه و دیلانه به شەش
ههزار داردادا ههلواسن له سهه رینگای شاری «کاپۆ» تاده گاته روم .

دهسته ی پینچ ههزار کهسی

سپارتاکوس ..

یه کیک له دهسته شۆرشگیره کانی هاوپی یانی سپارتاکوس که
پینچ ههزار کهس ئه بون ، زۆر ههولیان دا خۆیان بگهیه نه ناوچه ی
زوروو له سنوری ولاتی رۆم بچنه دهره وه . به لام بومپه ی سهرداری
ئه و کاته ی روم^(۱) خۆی گه یانده ناوچه ی زوروی ولات و شه پیک
گه وری له گه ل شۆرشگیره کانی باشماوه ی له شکره که ی سپارتاکوسدا
کردو له ئه نجامدا شۆرشگیره کان به رگه یان نه گرت و تیکشکان و هه مویان
کوژران .

به مکاره بومپه ی سهرداری رۆم ئه ویش شانازی یه کی پر له
شه رمهزاری بۆ خۆی وه رگرت .

سپارتاکوس و هاوپی کانی هه مو کوژران ، به لام به م
راپه رینه ئه وه یان نشان دا که کۆیله کان له تیکه یشتا
ته واوون ، ئه گه ر یه کیتی یان هه بیت و ده ستی یه کتر
بگرن ئه توانن بینه خاوه نی خۆیان .

(۱) بومپه کابرایه کی هه له کارو بی به زه یی و ره شبین بووه .

به کورتی

ئههمیه تی راپه پینه که ی سپار تا کوس

ئەھمىيەتى راپەرىنەگەى سپارتاكوس :

ئىرەدا بە كورتى باسى گرنگى و ئەھمىيەتى راپەرىنەگەى
سپارتاكوس . ئەكسەين ، كە بۇ لەناو بردن و تېكشكاندەنى لەشكرى
سپارتاكوس ئەۋەندە تواناي سەربازى لەشكرى رۆم بە خەرج دراۋە كە
«سزار»^(۱) ئىمپەراتورى رۆم لە ماۋەى ھەشت سالددا بۇ گرتتى فەرەنسەى
ئىستىبا بە كارى ھىناۋە . لە گەل ئەۋەشدا كە شۆرشى سپارتاكوس - شورشى
كۆيلە راپەريۋەكان - لە دوو سال زياتر درىزەى نەكشا . .

لە كۆتايى مانگى مارسى سالى ۷۱ى بېش زايىنى شورشى كۆيلە
راپەريۋەكان بە دلساردى كوزايەۋە . دواى كوزاندەنەۋەى ئەۋ شۆرشە
دەۋلەتى رۆم ھەلگرتن و بە كار ھىنانى چەكى لە لايدن كۆيلەكانەۋە
فەدەغە كرد . تا رادەيەك ئەمكارەى ئەۋەندە بە توندى گرت تەنەت
رۆژىك شۋانىكان بە گوناخى ئەۋە كوشتۋە كە ئاسكىكى كىۋى بە
ئىزە كوشتۋە . .

(۱) ئەۋ ئىمپەراتورى ماۋەى ھەشت سال لە گەل فەرەنسەدا كەۋتە
شەپەۋە . .

پښوېسته به مجوره نه نجامي هم راپه پښه ميژوويه ليک بډينه وه :

۱ - نه گهر به شخړاواني کومه ل ، که زور به ي کومه لن
له هر کومه لگاوه هر سهرزه مينکدا يه کيتي يان ه بڼت و
ناماده ي خو به خت کردن بن ، نهوا نه توانن هيزيکي
نهو تو پټک بڼن که ده زگای زوړو ستم له ناو بهرن ،
راپه رښي سپار تا کوس لهم رووه وه نه وه نده سامناک
بو که نهو بڼي نه وایانه ي هم راپه پښه يان بهر با کردبو به
دل و گيانه وه ناماده ي شه پي سهر و مالي بون . . وه
له بهر نه وه ي هېچ شتي کيان نه بو لهم جهنگه دا له
ده ستیان بچيت ، پي به روا له گهل دوزمه کاني
سهر به ستي دا شه پيان نه کرد .

۲ - هدرکات ، هه زاره کاني هر کومه لگايه ک بيان هوي
ده زگای زوړو ستم تټک بشکښن ، نهوا پښوېسته بهر
له هه موو شتيک توړگانو بهر نامه و نه خشه يه کي تايهت
بهو مه سه له يان ه بڼت ، نه گهر نا - نه گهر وانه پټ -
ناتوانن سهر که وتي دوايي به ده ست پټن .

راپه پښه که ی سبارتا کوس هر له م روه وه بو به
 نه نجام نه گه یشت .. که ژماره یکه له هزاره کان له
 نه نجامی به رپه رچدانه وی نهو زوره ی لی یان کرابو
 راپه پښ ، به لām به بی نه خشه یه کی ریځک و پځک له گډل
 یه کړی کو بو بونه وه ، نه گه رچی گیانی له خو بوردنیان
 تیاو ، به لām شیوازی به ده ست هینانی نه نجامی ته واو
 . شاره زا نه بوون (۱) .

۳ - زۆردارانى كۆمەل ، لە ھەر لايەك و لە ھەر كۆمەنگا
يەكدا بن ، ھەرچى توانايەكيان ھەيە لە پىناوى
سەركوتكردىنى ھەزارەكاندا بە كارى ئەھىتىن وە لە ھىچ
سەرزەنشەت و شەرمىك كۆناكەنەو . ھەركات بە سەر
خەلكە ئازادىخوازەكانا سەركەوتن بەو پەپى بى
بەزەيانەو . رەفتارىيان لەگەندا ئەكەن .

که و ابو ، پوښته هر کات هه ژارانی کومه له بیانوهی بهر ننگاری
زورو ستم بڼه وه نه بی نه و یان له بهر چاو بیت که له کاتی ټکشان دنیا نا
جگه له مردن هیچ شتی کی تر چاو روانی یان ناکات .. بو نه و ی زیاتر
سور بن له سهر داخوازی یه که یان و بهر گه گر تر بن .

(۱) رايەزىنى سىپارتاكوس رايەزىنىكى سەرەتايى و بى ئۆرگان بو

پاشەكى :

واتى مەگەن تەنيا رۆشنىرو خەلكى ئازاد بىر لە سەربەستى
بىكەنەو ، لە دوا سەدەى بەر لە زايىندا^(۱) يەكەمىن شۆرشى جىنايەتيانە
لە لايەن دەستەپەك كۆيلەى نەخويندە وارهو بەرپا بو . .

«سپارتاكوس»ى شوانى جەنگاۋەرو زىرەك ، بۆ يەكەمجار ناۋى
رابەرىنى شۆرشگىرانەى لە روى مېژوۋى نەتەو زۆرلىكراۋەكانى ئەم
جىھانەدا تۆمار كردو رابەرايەتى شورشىكى جىنايەتيانەى ئىقلىمگىرى
كرد .

ئەو شوانە مەزنەى كە گەۋرەترىن رېكخراۋى شۆرشگىرانەى لە
ئەلەمانىدا ، بە شائازىيەو بە ناۋىيەو دامەزرا . . ئەو شوانە
شۆرشگىرەى كە بو بە نمونەى ئازايەتى و خەبات و خۆفدا كردن لە
پىناۋى ئازادىدا ، سەرمەشقى بىرى سەربەستى خوازى بۆ تىكراى خەلكى
ئەم جىھانە فراوانە كىشا . .

ئەو سەركردە بلىمەتەى تا ئەو كاتەى دلى لە لىدان كەوت بە
برىندارى و لەسەر چۆك بەرامبەر بە سىستەمى كۆمەلەيەتى كۆيلەيى

(۱) ۷۳ - ۷۱ ي بەر لەزايىنى .

شەپى کرد . . ئەو جەنگاۋەرى كە دۋاى كۆيلە كەردنى ئازادى لەبىر
نەچۈرۈۋە تەقەللەي بۆ ئەدا . .

سەرمايەدارە ئابىر و فروشەكان بە كەپىن و فروشتىن و بازىرگانى كەردن
بە زىيان و خويىن و چارەنوس و بە زۆر بە كۆيلە كەردنى خەلكەۋە
نەئەۋەستان ، لە پىناۋى كات بىردنە سەرى كاتىكى خۇيانا چەندەن كۆيلەى
بە زۆر بە كۆيلە كەراۋيان لە گۆرەپانى يارىگاكانا ئەكەرد بە گزىيەكەدا (۱)
چەكى يەكتر كوشتيان ئەدان بە دەستەۋە بەريان ئەدانە گيانى يەكتر و
خۇيشيان لەزىر سىيەرى چەترە زىپىنەكانى لىۋارى يارىگاكەدا سەريان
ئەكەردن و زىاد لەۋەش ھەزاران قسە و جىئو و تفيان لەروى كۆيلە زىر
كەۋتوۋەكان ئەكەرد .

ئەو بازىرگانانەى كە لەسەر قازانجى كەپىن و فروشتىنى زىيانى مرووف و
بە زۆر بە كۆيلە كەردنى خەلك يىگەيشىبون و ئابلۇقەى كەرامەتى خەلكى
بى دىفاعيان ئەدا ، ھەريەكە لە جىنگاى خۆى ئەلقەيەكى ئەو زىنجىرە
ستەمەيان تەۋاۋ ئەكەرد كە جەمسەرى ئەو سىستەمە كۆمەلەيەتىيە
دۋاكەۋتوۋەى گرتىۋ . بۆيە ھەمو تىكرا قازانجيان بە ھۆى راپەرىنى
كۆيلە شۆرشگىرەكانەۋە كەۋتە مەترسىيەۋە . .

ئىتالىي ئەو سەردەمە - نمونەى ئىتالىي فاشىزم - بو بۆ بە مەلەندى
ستەمى زۆردارى و مۆلگەى دەرکەۋتوۋى خاۋەن كۆيلە لە جىھانى ستەم و
ئابورى ئەو سەردەمەدا . لەگەل سەردەتەى راپەرىنەكەدا ، تىكراى خاۋەن
كۆيلەكان ۋەكو سىروشتى ھەمىشەىي ھەمو جىيىكى كۆنەبەرىست و ھەمو

(۱) مەبەست گىلادىاتۆرەكانە . .

دەزگایەکی دامرکێنەر یەکیان گرت و بە ھەرەوێز لە ھەمو لایەکەوە
ھەتیان کوتایە سەر مەلەبەندی شۆرشگیرەکان لە جیای «ئالب» دا •

کراسوسی ئادەم فرۆش ، کە سامانیکی یۆ شوماری لە رێگای
کوشتن و تالانکردنی خەلک و شەپێ ناوخبووی و شەو کوێتکردنی
ھەزارەکاندا کوێ کردبوو ، بوو بە دەم راستی تیکرای سەرمايەدارە
و یزدان فرۆشەکانی رۆم و وەکو کەوا سووری بەر ھۆردو کەوتە بەر
لەشکرێکی زیاتر لە پەنجای ھەزار کەسی یەو (۱) و پەلاماری ناوچە
شۆرشگیر نیشەکانی ئیتالیای داو کپ کردنەوێ ئاگری ئەو شۆرشە
مروفايەتیانە و وەکو مۆرکیکی رەش نا بە ناو چەوانی خۆی و ھەمو
ساماندارە خاوەن کۆیلەکانی رۆمەو •

زۆری ژمارە و پەلامار دەرەکان یۆ سەر شۆرشەکەو کەمبونی
نازوخە شۆرشگیرەکان و بەفرو بەستەلەکی زستان و نەبونی ئورگانیکی
نیمچەنچینەیی کە توانای بە ریکخستنی کۆیلە راپەرپوێکان بشکێ ، ئەمانە
ھەریەک لە لای خۆیەو ھۆیەکی سەرەکی گەورە بون یۆ لەناو بردنی
ئەو راپەرینە مەزنە پیرۆزە •

راپەرینی کۆیلەکان ئەوێان یۆ جیھان سەلماند کە کۆیلە لە زیری و
سەلیقەو تێگەشتنا تەواون و ئەگەر یەک بن ئەتوانن بێنە خاوەنی خۆیان •

کۆتایی مانگی مارس سالی ۷۱ی بەر لەزاینی کۆتایی
راپەرینیکی پێر لە شەرافەتمەندانەئێ خەلکی زۆرلیکراو بو
لە بەشینی ئەم جیھانەدا ، ھەر وەکو بوو بە سەرەتای سەر

(۱) چەند جارێک سەرکردەیی دژی شۆرشەکانی کردو •

لەنۆی زەبرو زەنگ و دەست وەشانەنی سیستەمی
کۆمەلایەتی - ئابوری کۆیلەداری بێ ئابورو

ئەھمییەتی میژویی ئەو راپەرینە لە باری کۆمەلایەتی یەو و هەتا تایە بوو و
ئەبێتە سەرەشتی ژیاانی ئازادیخوازی و راپەرینی هەموو چین و توێژی
کۆمەلگایەك ..

- وەرگیر -

تا ئیستا گەلێك نوسین لە بارەى كۆیلە و سیستەمی كۆمەلایەتی
كۆیلەداری و راپەرینی كۆیلە و سەرکردە ئازاكانیانەو و نوسراوە و گەلێك
چیرۆكى شانۆیی و سینەمايى لە بارەیانەو و تۆمار كراوە ، بەلام ئەگەر
تیمە واقع بین بین ، ئەوەندە و چەندە ئەوەندەى تریان لەسەر بنوسرا
هێشتا ناگاتە بەهای ناوەڕۆكى راپەرینە میژووییەكەیان ..

ئەم نامیلکە یەش زۆر بە کورتی بەسەرھاتە کەیان ئەگێریتەو ، بەلام
بەلێن بە خوێندەوارانی بەرێز ئەدەین - ئەگەر بۆمان کرا - لە
دەرفەتێكى ترا لە سوچێكى ئەو پرۆژە روشنیرى یەو و کە بەدەستمانەو و یە
بایێكى تری کۆیلەکان بۆشکەش بکەین .

سوڤاس :

سوڤاسى برايانى ھونەر مەندۇ خۆشئوس كاك نەوزاد توفىق وكاك
سامال عەبدولرەحمان ئەكەم ناوئىشانى ئەم نامىلكەيان بۆ نوسىم ..

ژمارەى سپاردنى بە نامەخانەى ئىشتمانى لە بەغدا
ژمارە (۱۱۲۶) سالى ۱۹۸۴

ثورة العبيد

برهان قانع

۱۹۸۴